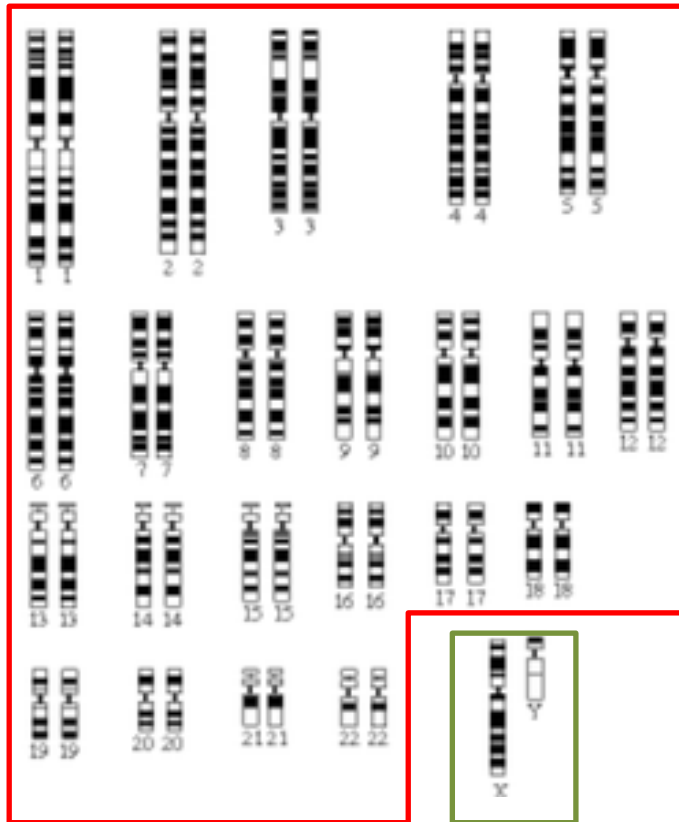

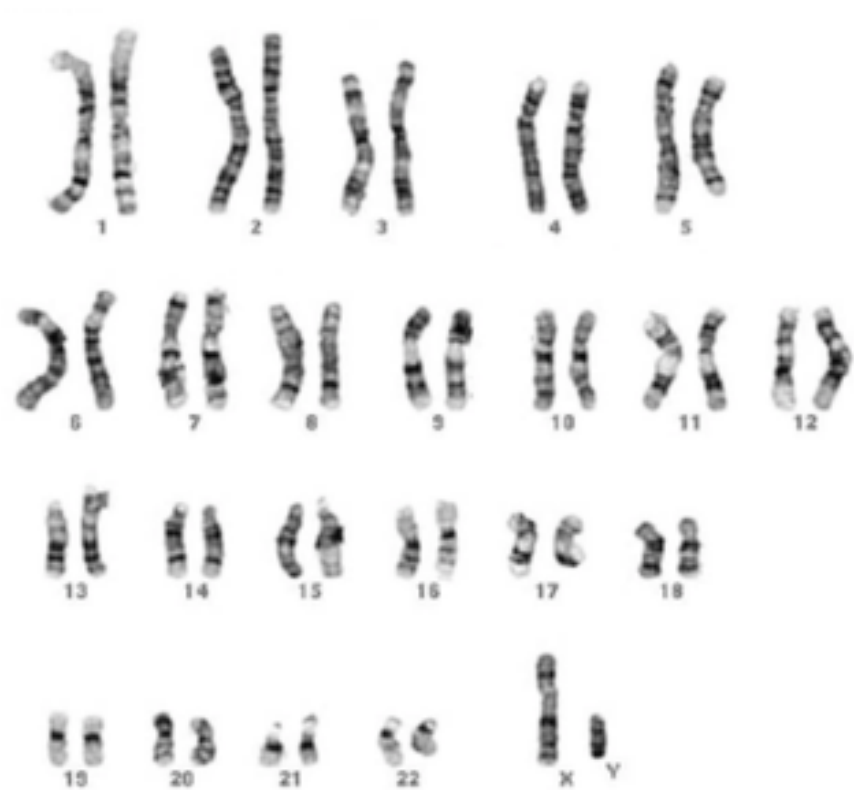
Cechy sprzężone, ograniczone i pozostające pod wpływem płci

mgr inż. Marta Kloch, dr inż. Marlena Wojciechowska
Katedra Genetyki i Ochrony Zwierząt
Instytut Nauk o Zwierzętach
SGGW w Warszawie

Ideogram

Obraz rzeczywisty kariotypu

Autosomy - wszystkie chromosomy kariotypu, z wyjątkiem **allosomów - chromosomów płci**.

Chromosomy autosomalne tworzą pary homologiczne. Chromosomy z jednej pary cechują się tą samą wielkością, kształtem oraz zlokalizowane są w nich geny odpowiadające za te same cechy. Występują u obu płci w tej samej liczbie.

Chromosomy płci (heterosomy, allosomy) różnią się kształtem, wielkością oraz informacją genetyczną jaka jest w nich zakodowana

Heterosomy u ssaków oznaczane są symbolami X i Y:

Płeć żeńska jest określana jako homogametyczna i zawiera chromosomy XX

Płeć męska jest określana jako heterogametyczna i zawiera chromosomy XY

Najczęstszy sposób zapisu genów sprzężonych z płcią na przykładzie hemofilii (*locus* genu w chromosomie X):

$X^H X^H$ homozygota dominująca

$X^H X^h$ heterozygota

$X^h X^h$ homozygota recesywna

$X^H Y$ hemizygota dominująca

$X^h Y$ hemizygota recesywna

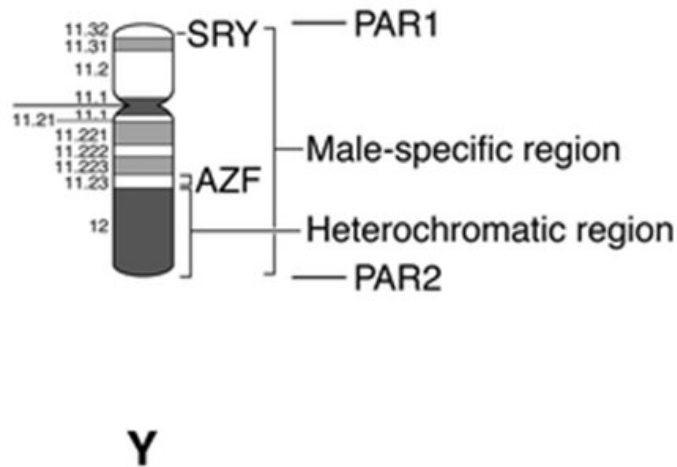
Symbol genu (allelu) zapisywany jest w indeksie górnym przy symbolu chromosomu w którym jest zlokalizowany

Jak widać powyżej, samice posiadać będą dwa allele dla omawianego genu, podczas gdy u samców możliwe jest wystąpienie tylko jednego z nich.

Schematyczne przedstawienie chromosomów płci człowieka.

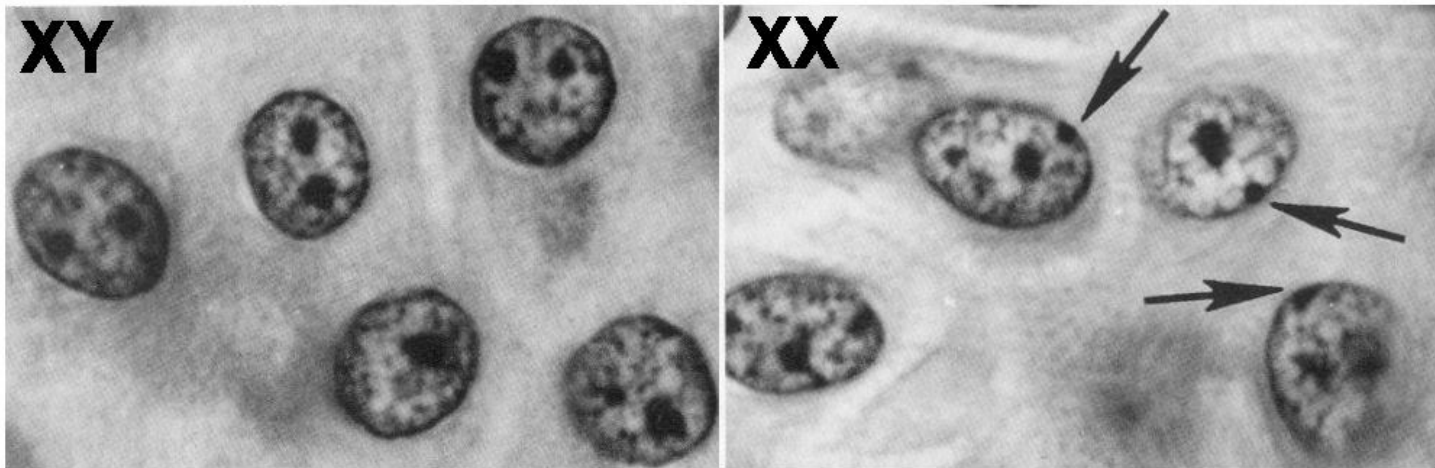
Na schemacie zaznaczono m.in. regiony pseudoautosomalne (PAR1 i PAR2), które wykazują homologię sekwencji nukleotydowej między chromosomem X oraz Y. Geny zlokalizowane w tych regionach będą dziedziczyły się jak geny autosomalne. Regiony te mogą również ulegać rekombinacji (crossing-over) podczas podziałów komórkowych.

Jednak zdecydowana większość genów zlokalizowanych w heterosomach będzie sprzężona z chromosomem X lub Y.

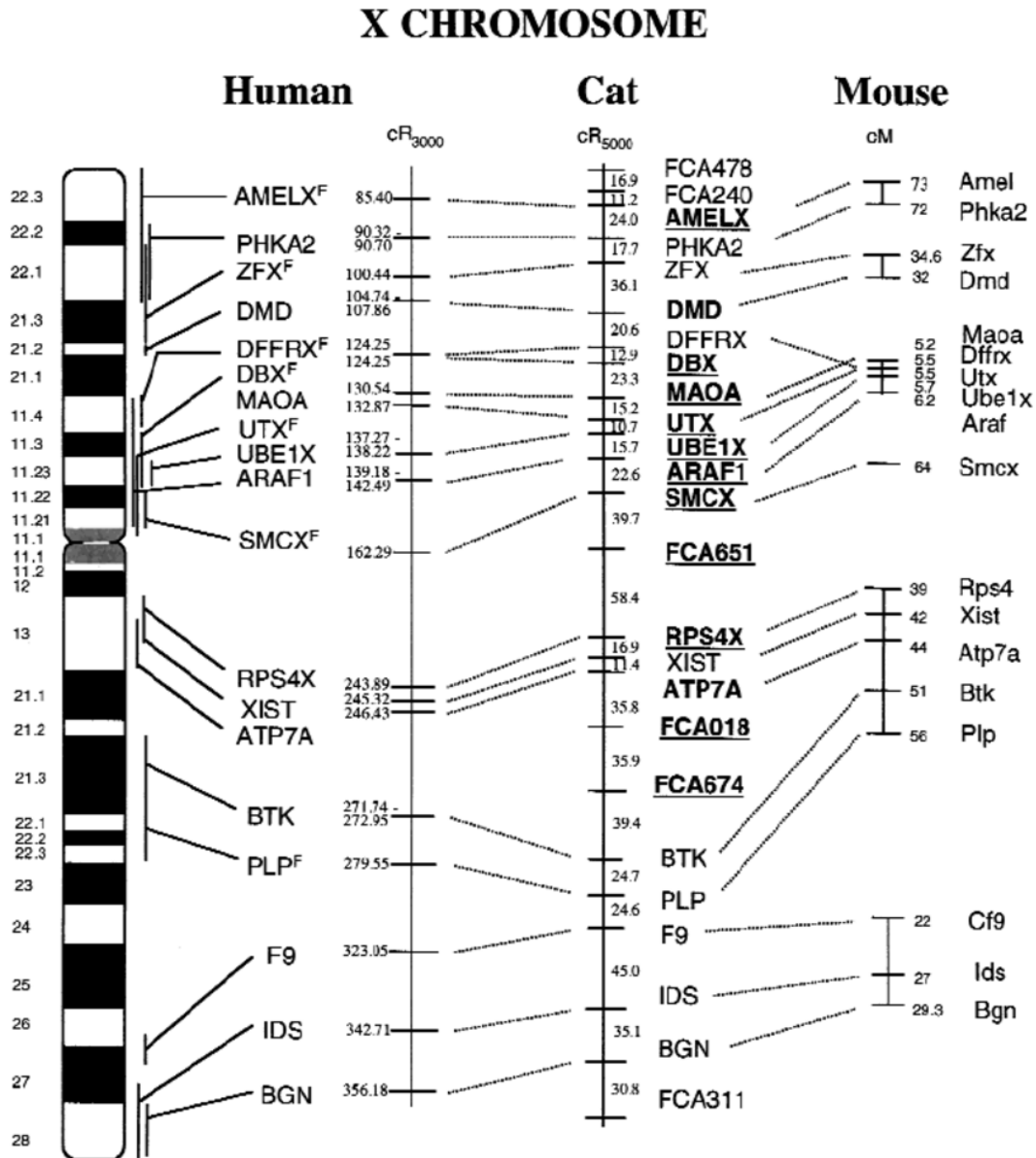
Znaczna różnica w wielkości chromosomów płci wywołuje dysproporcję w ilości materiału genetycznego i poziomie ekspresji genów między osobnikami odmiennych płci.

Zjawisko kompensacji przeciwdziała skutkom tych różnic. Polega on na losowej inaktywacji jednego z chromosomów X w komórkach somatycznych samicy. Chromosom ulega silnej kondensacji tworząc tzw. **ciałko Barra** i nie będzie aktywny transkrypcyjnie.

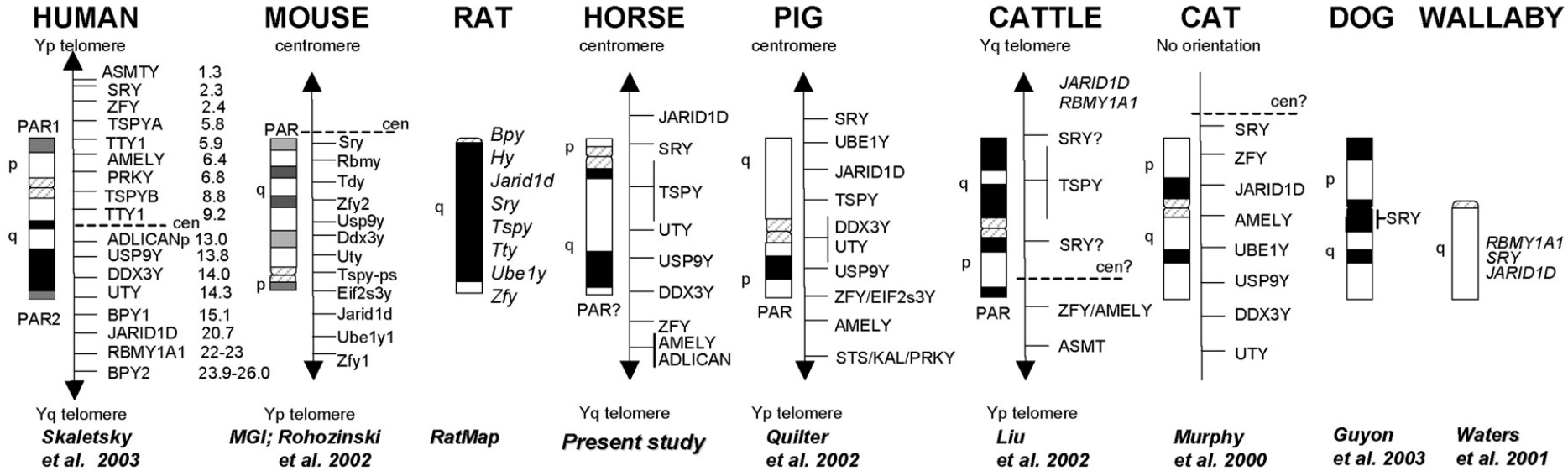

Strzałkami oznaczono ciała Barra

Porównanie homologi chromosomu X między różnymi gatunkami

Porównanie chromosomu Y między różnymi gatunkami

A detailed physical map of the horse Y chromosome, Terje Raudsepp

Heterosomy u ptaków oznaczane są symbolami Z i W:

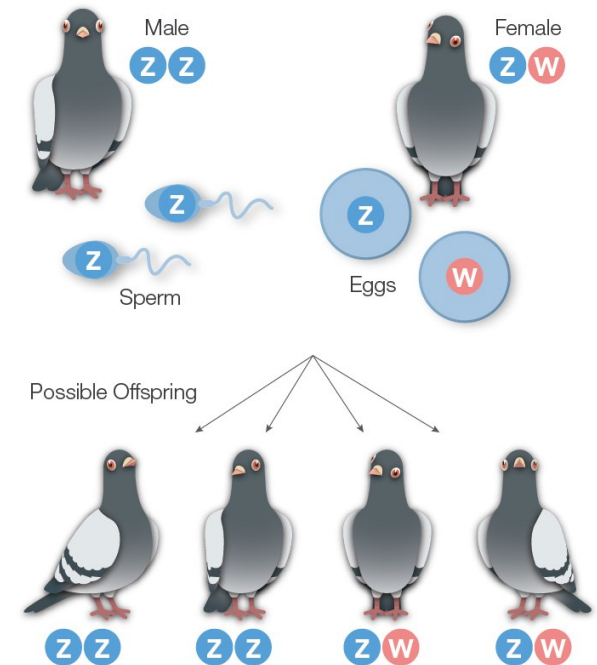
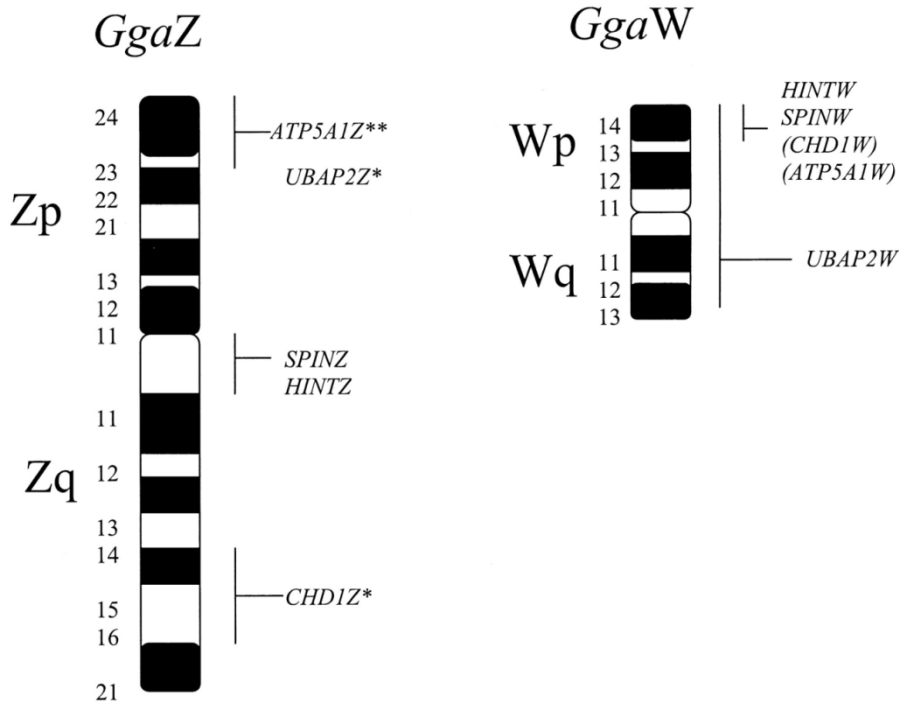

Płeć żeńska jest określana jako heterogametyczna i zawiera chromosomy ZW

Płeć męska jest określana jako homogametyczna i zawiera chromosomy ZZ

Schemat chromosomów płci kury domowej:

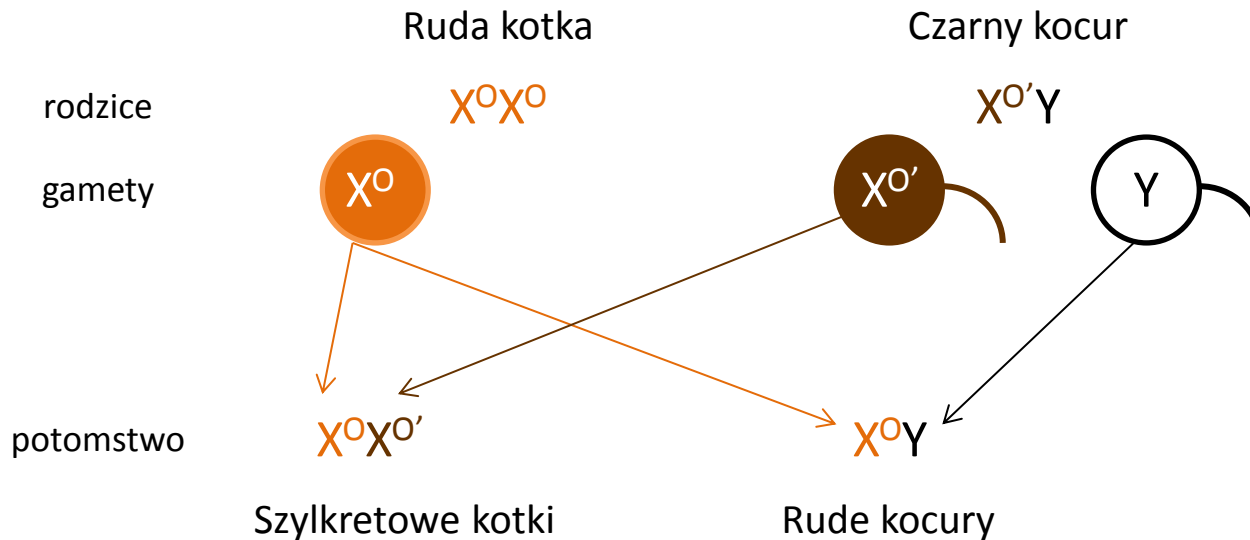

Przykład dziedziczenia cechy sprzężonej z płcią u kotów (*locus O* w chromosomie X)

O – wytworzenie koloru rudego

O' – wytworzenie innego koloru np. czarnego lub czekoladowego

Na przykładzie dziedziczenia rudego koloru bardzo łatwo zauważyć można zjawisko kompensacji. U kotek posiadających dwa różne allele inaktywacja jednego z chromosomów X przebiega losowo dla każdego włosa.

Dziedziczenie cechy sprzężonej z płcią na przykładzie hemofilii
(*locus* genu w chromosomie X):

H – normalne krzepnięcie krwi
h – zaburzenie krzepnięcia krwi

rodzice	$X^H X^H$		$X^h Y$	
gamety	X^H	X^H	X^h	Y
potomstwo	$X^H X^h$	$X^H X^h$	$X^H Y$	$X^H Y$
	Zdrowe kobiety - nosicielki		Zdrowi mężczyźni	

Mimo zjawiska kompensacji, część komórek w których inaktywacji uległ recesywny allel, będzie wytwarzać czynnik krzepnięcia krwi, zatem kobieta będzie zdrowa. Może ona jednak przekazać wadliwy gen swojemu potomstwu.

ZADANIA

Szyklretowa kotka w pierwszym miocie urodziła 2 rude kotki i 2 rude kocurki, w kolejnym miocie na świat przyszły szyklretowa kotka i rudy kocurek i czarna kotka. Czy oba mioty mogły pochodzić od tego samego ojca? Odpowiedź uzasadnij, podaj genotypy rodziców i potomstwa.

Na podstawie zdjęcia określ fenotyp i genotyp ojca miotu oraz podaj płeć kociąt.

Upierzenie jastrzębate u kur zależy od dominującego genu B sprzężonego z płcią, cechą recesywną jest pióro jednolite. Z kolei opierzenie skoków warunkowane jest genem autosomalnym S i dominuje nad nieopierzonymi skokami.

Hodowca zakupił z dwóch różnych rodów (o stałym od pokoleń genotypie) jastrzębatego koguta z opierzonymi skokami i jednolitą kurę bez opierzonych skoków.

W pokoleniu F1 uzyskał osobniki obu płci jastrzębate z opierzonymi skokami.

Jakich genotypów i fenotypów, oraz w jakich proporcjach może się spodziewać hodowca w pokoleniu F2?

Hemofilia (przedłużony czas krzepnięcia krwi) jest chorobą uwarunkowaną genem recesywnym (F8 - coagulation factor VIII) sprzężonym z płcią.

- a) Wśród liczego potomstwa pochodzącego od zdrowych psów, pojawiło się 25% osobników z objawami hemofilii. Określ genotypy rodziców i chorego potomstwa.
- b) Jakiego potomstwa należy oczekiwać po skojarzeniu suki będącej nosicielką genu hemofilii z psem chorym na hemofilię?

Złożony niedobór odporności sprzężony z płcią (SCID-X, mutacja w genie IL2RG) u psów Welsh Corgi warunkowany jest recesywnym genem w *locus S*, gen **H** (F8 - coagulation factor VIII) również jest sprzężony z płcią, a jego recesywna forma warunkuje hemofilię. Skojarzono zdrowego samca ze zdrową samicą (wiemy, że jej matka cierpiała na niedobór odporności, natomiast ojciec miał hemofilię).

Jakich fenotypów i w jakich proporcjach możemy spodziewać się wśród potomstwa tej pary?

Cechy ograniczone płcią

Są to cechy ujawniające się tylko u jednej z płci. Geny je warunkujące zlokalizowane są zazwyczaj w chromosomach autosomalnych, zatem będą występować u obu płci.

Przykłady cech:

mleczność, nieśność, wnętrostwo

LEWIS

DE000946543495 data urodzenia 08.04.2012

Dane produkcyjne

Mleko:	514 kg
Tłuszcz:	0.05%
Tłuszcz:	11 kg
Białko:	-0.13%
Białko:	22 kg

Cechy Funkcjonalne

Komórki somatyczne	98
Łatwość wycieleń	95
Długowieczności	111
Wytrwałość laktacji	107
Plodność mat./pat.	110

CENA:
29^{zł}

Rodowód

OO Winnipeg
Ojciec Willie
MO Liesel
OM Vanstein
Matka Gabine
MM DGabia

- syn słynnego buhaja Willie
- urodzony w Niemczech
- doskonała plodność

www.wwspartner.pl

Na przykładzie karty buhaja można zaobserwować, że jest on oceniany m.in. pod względem cech związanych z laktacją. Oczywiście jest, że te cechy nie ujawnią się u samego buhaja, ale są wynikiem oceny jego córek. Informacje te wskazują jednak, że posiada on geny odpowiadające za te cechy, które może przekazać na potomstwo.

Cechy pozostające pod wpływem płci

Geny warunkujące te cechy zlokalizowane są zazwyczaj w autosomach, jednak ich ekspresja uzależniona jest od płci osobnika.

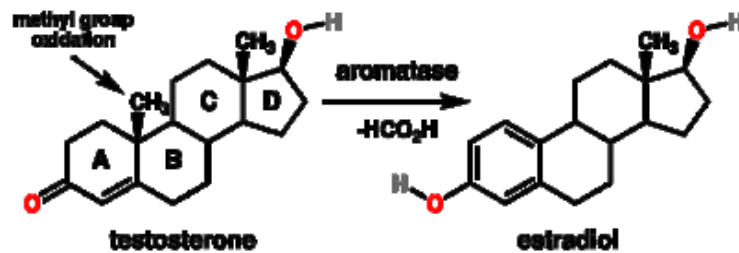
Może mieć to związek np. z różnym poziomem hormonów płciowych, wpływających na kształtowanie się cechy

Rozwój piór ogona u niektórych ras drobiu jest cechą związaną w płcią. (gen autosomalny Hf - hen feathering)

Kształtowanie się piór u obu płci w początkowym etapie rozwoju zarodka przebiega podobnie, dopiero przekształcenie hormonów na skutek działania aromatazy wpływa na różnicowanie się kształtu piór.

U samców genotypy Hf/Hf i Hf/hf dają fenotyp koguta z ogonem „kury”, natomiast hf/hf – ogon „koguci”

Kury niezależnie od genotypu mają zwykły ogon.

serama-hodowla-drobiu-ozdobnego.pl

www.ptakiozdobne.p

Inne przykłady cech pozostających pod wpływem płci

- Broda u kóz
- Rogi u owiec np. Dorset horn
- Mahoniowe/czerwone umaszczenie u bydła
- Łysienie człowieka

ZADANIA

U owiec rasy Dorset horn allel dominujący w *locus* P odpowiada za bezrożność, natomiast allel recesywny za rogatość. W przypadku heterozygot P/p samce wykazują rogatość, natomiast samice są bezrogie.

Rogaty tryk skojarzony z rogatymi owcami dał potomstwo zarówno rogate, jak i bezrogie.

Podaj jaki procent stanowiły osobniki bezrogie i jaka była ich płeć?

Czy w potomstwie owiec bezrożnych mogą się pojawić zwierzęta rogate? Uzasadnij.

www.dorsetsheep.org.uk

Bezrożne tryki

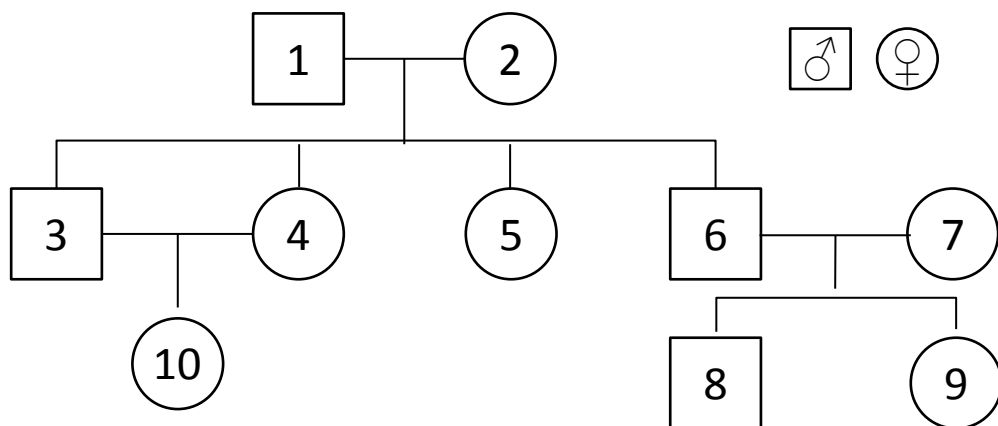
www.dorsetsheep.org.uk

Rogata maciorka

www.rarebreeds.co.nz

Mahoniowe/czerwone

Umaszczenie mahoniowe u bydła dominuje nad czerwonym. W rasie bydła Ayrshire maść heterozygot zależy od płci zwierzęcia: buhaje mają sierść mahoniową, a krowy czerwona. Podaj genotypy wszystkich zwierząt z poniższego schematu, wiedząc że zwierzęta miały następujące umaszczenie: 1 – mahoń, 2 – mahoń, 3 – mahoń, 4 – czerwony, 5 – mahoń, 6 – mahoń, 7 – czerwony, 8 – czerwony, 9 – mahoń; 10 – mahoń

www.zootechnik.com

grantagri.co

